*"MESNEVÎ-İ NÛRİYE"*NİN İLK TERCÜMESİ ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER

Şadi EREN[1]

Öz

Nur'un Arabî Mesnevi'si veya ilk tercümedeki ismiyle *Mesnevî-i Nûriye* 1920-1927 arasında yazılan 13 ayrı dersten meydana gelmiştir.

Mesnevi'yi[2] ilk defa Arapça aslından Türkçeye Bediüzzaman Said Nursî'nin kardeşi Abdülmecid Nursî çevirmiştir. Abdülmecid Efendi'nin tercümesi akıcı bir tercümedir. Ancak Arabî aslıyla karşılaştırıldığı zaman asıl metnin üçte ikisinin tercümesi olduğu görülür. Geriye kalan üçte birlik kısımda gerçekten de çok önemli hakikatler yer almaktadır. Öte yandan tercüme edilen kısımda yer yer atlamalar, eksiklikler, az da olsa yanlış tercümeler bulunmaktadır. Böyle olunca *Mesnevi*'nin yeniden gözden geçirilmesi hatta yeni bir tercümesinin yapılması bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu makalede bu ihtiyaca dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Nur'un Arabî Mesnevi'si, *Mesnevî-i Nûriye*, tercüme, Bediüzzaman Said Nursî, Abdülmecid Nursî

SOME EVALUATIONS ON THE FIRST TRANSLATION OF *"MESNEVI-I NURIYE" (AL-MATHNAWI AL-NURI)*

Abstract

Nurun Arabi Mesnevisi (Mathnawi al-'Arabi al-Nuri), which is formerly named as *Mesnevi-i Nuriye (Al-Mathnawi Al-Nuri)* in the first translation is composed of 13 different lectures written between 1920-1927.

Mesnevi is translated from Arabic to Turkish for the first time by Bediüzzaman Said Nursî's brother, Abdülmecid Nursî. Translation of Abdülmecid Effendi is a fluent translation. However, when compared to Arabian origin, it is seen that two thirds of the original text is translated. There are very important truths in the remaining three-thirds. On the other hand, in the translated part, there are some skips, shortcomings, and mistranslations even if just a bit. As such, it is seen as a need to revise *Mesnevi* or even to create a new translation. In this study, we draw attention to this need.

Key Words

Mathnawi al-'Arabi al-Nuri, *Al-Mathnawi Al-Nuri*, translation, Bediüzzaman Said Nursî, Abdülmecid Nursî

1 Prof. Dr., Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü (sadieren@hotmail.com)
Gönderim Tarihi: 20.01.2019, Kabul Tarihi: 24.01.2019

2 Orijinal ismi *Nur'un Arabî Mesnevi'si* olan kitabın tercümesi *Mesnevi-i Nuriye* olarak isimlendirilmiştir. Bu makalede kısaca *Mesnevi* olarak kitaba atıf yapılacaktır.

Giriş

Makalede aslı Arapça olan *Mesnevi* ile bunun ilk tercümesi maddeler halinde değerlendirilecektir:

Eserin orijinal adı اَلْمَثْنَوِيُّ الْعَرَبِيُّ النُّورِيُّ yani *Nur'un Arabî Mesnevi'si*'dir, *Mesnevî-i Nûriye* değil. Bildiğimiz ve sorduğumuz kadarıyla "Nuriye" denilerek müennes yapılması uygun değildir.

Eserde yer alan risale isimleri genelde eksik yansıtılmış. Şöyle ki:

- Tevhid güneşinden bazı lem'alar (Lem'alar)
- Hz. Peygamber'in (asm) marifet denizinden bazı sızıntılar (Reşhalar)
- Kur'an cennetlerinin meyvelerinden bir meyvenin çekirdeklerinden bir habbe (Habbe)
- Kur'an bahçelerinden bir çiçek (Zehre)
- Kur'an nurlarından bir parıltı (Şu'le)
- Marifetullah nurundan bir nokta (Nokta)

Değerlendirme: Altı çizili kısımlar tercümede yer almamış. Hâlbuki risale isimleri bunlarla tamam oluyor, yoksa muallakta kalıyor.

Ayrıca Zehre ve Habab'ın Zühre ve Hubab olması gibi bazı risale isimleri de yanlış aktarılmış.

Not: Risaleler farklı yayınevlerinde farklı sayfa numarasıyla basıldığından bu çalışmada sayfa numarası yerine üst başlıkta risale ismi verilerek değerlendirmeler yapılacaktır. Sadece Risale-i Nur Enstitüsü'nün sitesinde yer alan sayfa numaralarına dipnot ile atıf yapılacaktır.

1. Lem'alar

Abdülmecid Efendi, "serbest tercüme" denilebilecek bir tercüme yapmış, metne tam da sadık kalmamıştır. Yer yer ilaveler de yapmıştır. Mesela şu cümle asıl metinde yer almaz:

"Demek daire-i esbab, hükûmetin kalem dairesi hükmündedir ki, yukarıdan gelen emirlerin tebligatı o daireden yapılıyor."

1. 1. Dördüncü Lem'a

"Evet bir saksıdaki toprak, cihazları ve şekilleri ve sair sıfatları muhalif olan herhangi bir nebatın tohumunu yeşillendirmeye kabiliyeti vardır. Binaenaleyh ikinci yola

zehab edenlerce o küçük saksı içerisinde sayısız gizli makine ve fabrikaların vücudu lâzım gelir ki, hurafeciler dahi bundan utanıyorlar."

Burada görüldüğü gibi Abdülmecid Efendi bazen de çok muhtasar gitmiştir. Bu kısmın Arapçasının tercümesi şöyledir:

"Şimdi bir saksı miktarı toprak farzet. Sonra da her tohum ve çekirdeğin sırayla bu toprağa girdiğini düşün. Sonra o saksıyı boşalt, başka bir toprakla doldur. Dünyadaki bütün toprakları ölçecek bir şekilde böyle yap. Neticenin aynı olduğunu göreceksin. Aslında müşahede ettiklerin sana yeter. Çünkü yeryüzünde dolaştığın her yerde toprağın ekser eczasının ekser bitkilere menşe olduğunu görmektesin. Hâlbuki çiçekli ve meyveli her bir bitkinin teşekkülü, diğerlerin-den farklıdır. Onlardan her birinin intizam, ölçü ve özellikleri itibarıyla kendine has ve özel bir tarzı vardır. Bu ise özel cihazlar, has bir makine ve ona mahsus bir matbaa gerektirir. Hatta tohum ve çekirdeklerin her birinin, bitki ve ağacın tamamını vücuda getirecek cihazların tamamını içinde bulundurması gerekir. Hâlbuki tohumlar ve çekirdekler madde itibarıyla basittir ve birbirine benzemektedir. Bu durumda tabiatın her bir şeyde onu meydana getirecek bütün cihazları, manevi makineleri ve sebeplerini manen hazır bulundurması lâzımdır. Bu ise sofestainin bile kaçtığı bir safsatadır, uydurma şeyler naklederek insanları güldüren birinin bile utanacağı bir hurafedir."

1. 2. Sekizinci Lem'a

"Gıda olarak mahlukata, bilhassa hayvanata taksim edilen rızıklara dikkat lâzımdır ki, bu rızık vakt-i muayyeninde yetişir, vakt-i ihtiyaçta sevkedilir. Ve derece-i ihtiyaç nisbetinde yapılan sevkiyatta büyük bir intizam vardır. İşte, bu umumî rızık hakkında görünen geniş ve muntazam rahmet ve inayetler, ancak her şeyin mürebbisi ve her şeyin müdebbiri ve her şey yed-i teshirinde bulunan bir zâtın hâtem-i hassı olabilir."

Burası da hayli muhtasar. Bu kısmın tercümesi şöyledir:

"Bak! Rızka muhtaç mevcûdatın her birine uygun bir tarz ile rızıklarının dağıtıldığı görülüyor.

- Bu umumî rızık, kendini onlara tanıttırmayı ve sevdirmeyi tazammun eden gözle görülen geniş bir rahmet içinde…

- Bu geniş rahmet, taltif ve ikramı tazammun eden tam bir inayet içinde…

- Bu meşhud inayet, kast ve şuuru tazammun eden umumi bir hikmet içinde…

- Bu meşhud hikmet, meşhud bir intizam içinde…

- Bu intizam, meşhud bir musahhariyet içinde…

- Bu musahhariyet kâinatın eczası arasında tecavüb ile görülen bir teanuk ve teavün ile görülen bir tesanüd zımnında…

İşte bu hâl, her şeyin Rabbine, her şeyin Mürebbisine, her şeyin Müdebbirine has bir hatem ve öyle bir zâta mahsus bir sikkedir ki:

وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِۦٓ 'Güneş, Ay ve yıldızlar Onun emrine musahhardır.' (A'raf, 7/54)

اَلَّذِى اَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُ 'Yarattığı her şeyi güzel kılmıştır.' (Secde, 32/7)

إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ 'Bir şeyin olmasını murat ettiğinde 'ol' der ve olur.' (Yasin, 36/82)"

1. 3. On İkinci Lem'a

"Kezalik mevcudat, vücuduyla "Vâcib-ül Vücud'un vücub-u vücuduna ve ölüm ve zevaliyle, teceddüdî bir teselsül ile yerlerine gelen emsali, Sâni'in ezelî ve ebedî vâhidiyetine şehadet ediyorlar."

Bu kısmın tercümesi şöyledir:

"Aynen öyle de, şu mevcûdat, vücudlarıyla Vacibü'l-Vücudun vücuduna şehâdet ederler ve sebepleriyle beraber zeval bulup onların yerine emsallerinin gelmesiyle de O'nun ezeliyetine, sermediyetine ve vahidiyetine şahit olurlar."

1. 4. On Dördüncü Lem'a

"Binaenaleyh bir kasrın ve bir sarayın nukuş ve tezyinatındaki mükemmeliyet, sâni' ve mühendisin yaptıkları o nakışlar üstünde ve tezyinat altında görünen ef'alin mükemmeliyetine delalet eder.

Ef'alin mükemmeliyeti dahi, o Sâniin taktığı isim ve lâkabların mükemmeliyetini gösterir. Esmanın mükemmeliyeti, sıfâtın mükemmeliyetine delalet eder. Sıfâtın mükemmeliyeti, şuunatın mükemmeliyetini tasrih eder. Şuunatın mükemmeliyeti dahi o nakkaşın mükemmeliyet-i zâtına delalet eder.

Kezalik kâinatta görünen âsârın kemali, hadsî bir müşahede ile ef'alin mükemmeliyetine, ef'alin kemali de fâilin kemal-i esmasına, esmanın kemali sıfâtın kemaline, sıfâtın kemali şuunat-ı zâtiyenin kemaline, şuunatın kemali Zât-ı Zülcelal'in kemaline delalet eder."

Burası çok kısa geçilmiş, nice ince manalar yok olmuş. Bu kısmın tercümesi şöyledir:

"Nasıl ki kusursuz bir sarayın tezyinatındaki nakışların mükemmelliği, sarayın ustası ve mühendisi olan zâtın o nakışlar altında saklanan ve o tezyinat altında hareket eden fiillerindeki mükemmelliği gösterir.

Bu fiillerin mükemmelliği, bu failin isimlerinin mükemmelliğini sana tasrih eder. Yani, 'o fail zât mahir bir san'atkârdır, bilge bir mühendistir, hikmetli bir nakkaştır…' Ve hakeza…

İsimlerinin mükemmelliği, müsemmanın sıfatlarının mükemmelliğini bildirir. Yani 'o zât ilim ve hikmet sahibidir, san'at ve hendese erbabıdır.'

Onun sıfatlarının mükemmelliği, zâtının şuûnatının mükemmelliğine şehâdet eder. Yani, 'o zâtın üstün bir kâbiliyeti ve iyi bir istidadı vardır.'

Şuûnatının mükemmelliği, kendisine layık ve makamına uygun bir şekilde bu nakkaş zâtın mükemmelliğini ortaya koyar.

Aynen öyle de, şu kâinatta görülen kusursuz, gediksiz şu eserlerin mükemmelliği, –hadsî bir müşahede ile– bu eserlerin arkasında saklı fiillerin mükemmelliğine şehâdet eder.

Görünür gibi olan bu fiillerin mükemmelliği bilbedahe bu fâilin isimlerinin kemâline şahitlik eder.

Bu isimlerin kemâli bizzarure sıfatların kemâline şahit olur. Çünkü isimler, sıfatların nisbetlerinden meydana gelmektedir.

Sıfatların kemâli, yakînî bir şekilde kudsî sıfatların esası olan zâtî şuûnatın kemâlini izhar eder.

Şuûnatın kemâli hakka'l- yakîn olarak şanına yaraşır bir şekilde zâtın kemâline şahit olur. Hatta kâinatta ne kadar kemâl ve cemâl varsa, Onun kemâline ve cemâline nisbetle, feyz olarak verilmiş zayıf bir gölgedir.

عَزَّ كَمَالُهُ وَ جَلَّ جَمَالُهُ Onun kemâli azîzdir ve cemâli haşmetlidir."

2. Reşhalar

Reşhalar'daki Tenbih'in sonunda şu Arabî ibare tercüme edilmemiş:

": فنذكر من بحر معرفته رشحات

'İşte, O'nun marifet denizinden bazı reşhaları zikrediyoruz:'

Bu türden hayli atlamalar var. Bunlar irtibat kurmayı zorlaştırıyor. Mesela buradaki Arabî cümlenin tercümede yer alması, risalenin ismini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır."

2. 1. Birinci Reşha

"Hazret-i Muhammed (asm) öyle bir zâttır ki, azamet-i maneviyesinden dolayı sath-ı arz, o zâtın Mescid-i Aksa'sıdır."

Buradaki "Aksa" kelimesi orijinalinde yok, zaten "Aksa" denilmesinin bir manası da yok. Bu bilinmediğinden Risale mütalaalarında buradaki "Aksa" için nice tekellüflü teviller yapılmaktadır.

2. 2. Sekizinci Reşha

"Acaba bu zamanın yüzlerce feylesofları, o zamanda o vahşet-âbâd cezireye gidip, pek uzun zamanlarda o vahşileri ıslah için çalışsalar, o zât-ı mürşidin bir senede muvaffak olduğu kadar, onlar elli senede muvaffak olabilirler mi?"

Bu kısmın tercümesi şöyledir:

"Filozoflarından yüz tane alsınlar, oraya gitsinler, yüz yıl çalışsınlar. Acaba seyyidimiz olan O zâtın o zamana nisbeten bir senede yaptığının yüzde birini, bu zamanda yüz senede yapabilirler mi?"

2. 3. Dokuzuncu Reşha

"Evet hak hileye muhtaç değil, hakkı söylemekte hile ve iğfal ihtimali yoktur. Hakikatı gören bir nazar halkı iğfal etmez, hilaf-ı hakikat söylemez, hayal ile hakikatı temyiz eder; aralarında iltibas olamaz."

Orijinal metinde iki vurgu var: Aldanmaz ve aldatmaz! Tercümede bunu net göremiyoruz. Doğrusu şöyle olacak:

"Evet, hak başkalarını aldatmaya tenezzül etmez, hakîkat nazarı ise aldanmaktan yücedir.

Evet, O'nun hak mesleği tedlisten müstağnidir. O'nun hakîkat-bîn nazarı kendisine hayalin hakîkat sûretinde görülmesinden münezzehtir."

2. 4. On Birinci Reşha

"Feya acaba! Ekser nâs neden böyle hak şeylerden göz yumuyorlar, hakikatlerden kulak tıkıyorlar?"

Çok kısa geçilmiş. Doğrusu:

"Ondan gaflette olanlar ne kadar acınacak haldedir! Onun yolundan sapanlar ne büyük bir hüsrandadır! Ekser insanlar ne hayret verici bir eblehlik içindedir! Nasıl da bu hakkı görmezden geldiler, bu hakîkat karşısında sağır kesildiler! Böyle biri için ruhlar feda edilse, dünya ve içindekiler terk edilip kendisine koşulsa yeri iken, O'nun acîb işlerine ihtimam göstermiyorlar!"

2. 5. On İkinci Reşha

"Bu hakikatı gözün ile gördükten sonra, rububiyet ve ubudiyet dairelerinin reisleri arasında en büyük bir münasebetin bulunmamasına aklınca imkân var mıdır?"

"Rububiyet ve ubudiyet dairelerinin reisleri" ifadesi yanlış anlaşılmaya müsait. Doğrusu:

"Gözün bu hakîkati müşahede ettiğinde, ubudiyet dairesinin reisiyle, rububiyet dairesinin sahibi arasındaki en büyük bir münasebeti, aklının inkâr etmesi hiç mümkün müdür?"

3. Lâsiyyemalar

3. 1. "Binaenaleyh her şeyin suret-i maddiyesinde kudret-i Rabbanî ustadır, kader mühendistir."

Kaderi mühendis yapmanın hatalı olduğu gayet açıktır. Doğrusu:

"Sanki birinci sûrette kudret, usta; kader hendese gibidir."

3. 2. "Arkadaş! Uluhiyet, risalet, âhiret, kâinat arasında hakikatta telazum vardır. Yani, bunlardan birisinin vücud ve sübutu, ötekisinin de vücud ve sübutunu istilzam eder. Birisine iman, ötekisine de imanı îcabettirir."

Orijinalinde nazara verilen iman-ı billah ile peygambere iman; kâinatın tasdikiyle ahirete iman. Yani Allah varsa peygamber gönderecektir. Bu âlem varsa ahiret de olacaktır.

3. 3. "Arkadaş! Bu sıfatları haiz, bu vazifeleri en mükemmel görebilecek Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dan başka âlemde bir şahıs yoktur. En câmi', en kâmil, en fâzıl o zâttır. Tam tamına teşhir, tebliğ, tarif, tavsif, izhar, ilân eden o zâttır."

Orijinal metinde diğer resule atıf var. İlgili kısmın tercümesi şöyle:

"O,
- bu hakîkatleri izhar eden,
- tebliğ eden,
- tarif eden,

- teşhir eden,
- dellallık yapan,
- abid olan,
- i'lan eden,
- irşad eden,
- şahit olan,
- şahit tutan,
- şahit olunan,
- sevilen,
- seven,
- yol gösteren,
- hidayet üzere olan
- ve hidayete vesile olan resullerin sultanıdır."

3. 4. "Zira va'din hilafını yapmak, cehlin veya aczin alâmetidir. Bu ise Kadîr-i Mutlak, Hakîm-i Mutlak olan zâta muhaldir."

Çünkü hulfu'l- vaad ya cehlin, ya da aczin neticesidir! Öyleyse Alîm-i mutlak ve Kadîr-i mutlak hakkında hulfu'l vaad muhâldir.

Asıl metinde cehle mukabil Alîm-i mutlak, acze mukabil ise Kadîr-i mutlak getirilmişken, ilk tercümede hem tertip atlanarak önce Kadîr-i mutlak ismi yer almış, Alîm-i mutlak yerine ise Hakîm-i mutlak ismi kullanılmıştır.

4. Katre

İlk tercümede 55 lisan net değil, hâlbuki asıl metinde gayet net olarak 55 lisan görülüyor. Ayrıca çok atlamalar var. Mesela nazar ile ilgili bir kısım tercüme edilmemiş.

4. 1. Tenbih

Bil ki: Şu âlî matlaba getirilen bürhanlar, merkezi çevreleyen daire gibidir. O dairenin çevresindeki her bir nokta, kendine has rengiyle merkeze bakan bir menfeze benzer. Noktalar arasında hususî fertlerin zaafını ortadan kaldıran bir tesanüd vardır. Bürhanların tamamından İslâm nuruna, sonra nübüvvet tavrına teslime, sonra da matlubun kayyumu olan iman nuruna vardıran sadık bir hads meydana gelir.

Bürhanlar, ancak ve ancak şu hadsin tereşşuhuna birer menbadır. O bürhanlardan bazısının zaafı, tesanüt sırrıyla zeval bulur. Zeval bulmadığı farzolunsa bile o ferd yine

de bürhanın bir cüz'ü olmaktan ve itibar edilmekten düşmez, ancak müstakillikten ve bürhan olmaktan düşer.

O ferdin bürhan olmaktan ibtali farz edilse bile, o dairenin tamamı iptal edilmez, olsa olsa daire küçülür.

O dairenin ibtali farz edilse bile, o hads-i sadık zeval bulmaz. Zeval bulduğu farzolunsa yine bir beis yoktur. Çünkü İslâm nuru kaimdir.

Üstelik nübüvvetin tavrına teslim, sarsılmaz bir hâldedir. Ayrıca, mevhub olan iman nuru sapasağlam ayaktadır.

O hâlde zihnin cüz'iyeti sebebiyle, bürhanların tamamına terettüp eden matlubu aynı kuvvet ve açıklıkta her bir bürhandan ayrı ayrı beklemek, nefsin bir hastalığıdır. Bu beklenti o nefsin hastalığını daha da artırır, ona red ve inkâr melekesi telkininde bulunur.

Allah'ım, böyle bir hâlden bizi muhafaza eyle!

Hâlbuki bir bürhanla önce matluba bakılır, sonra mecmuun hülasası onunla teşerrüp edilir, böylece onunla ilgili vehimler ortadan kalkar.

Bil ki: Bürhanların bir kısmı su gibidir, bir kısmı hava gibidir, bir kısmı da ziya gibidir. O bürhanlara lütufla, yumuşaklık içinde, geniş bir nazarla yönelmek gerekir. Yoksa hırsla, derinlemesine ve taharri parmaklarıyla yoklayarak müteveccih olunsa akar, zeval bulur ve gizlenir.

Sonra bil ki: Dalları, budakları ve meyveleri olan bir ağacın hayatına, tadına ve kuvvet derecesine nazar etmek iki şekilde olur:

Birisi, asıl ve kök tarafından bakmak. Bu nazar kolay, basit, istikametli ve sağlamdır.

İkincisi ise meyveler ve dallar tarafından bakmak. Birinci nazar olmaksızın sadece bu taraftan bakmak, sakîm bir bakıştır, dalâletlere yol açar.

Bunun gibi, İslâm ağacının kökleri semada, dalları ise kesretin âfâkında intişar etmiştir. O İslâm ağacını tanımak için iki bakış ve dairesine girmek için iki yol vardır:

Birinci nazar: Kök canibinden bakmaktır.

Bu bakışa muvaffak olan kişi köke baktığında, sâfî menbaı vahy-i mahz olan büyük bir havuz görür. Havuz, kendisine âfâkî ve enfüsî ayetlerin varidatıyla gittikçe büyümektedir. Meyvelerin hayatlanması ve gıdalanması, bu ayetlerin kendisinde imtizaç

ettiği havuzdandır. Öyle ki bir tek meyvenin hayatını isbat etmek, diğer kardeşlerinin isbatına kâfidir. Hatta bir meyvenin hayatını isbat, aynı şekilde ağacının hayatına da delâlet eder. Meyvenin hayatını isbat etmek, sadece o meyvenin ağaçla ittisalini görmekle hâsıl olacak kadar kolay ve sür'atlidir. Onda hayat olduğunun ibtali ve zevali ise, zordur ve uzun zaman alır.

O meyvenin ağaca bağlılığı devam ettiği sürece böyle bir şey mümkün olmaz ve o ağacı kökten söküp atmadıkça o meyveye hayat veren menbaı kurutmaya kimsenin gücü yetmez.

Bu nazar –velev kuru ve cansız bir meyveye rastlasa bile– onun dıştan oraya geldiğine hükmeder, ölümünü haricî sebeplere havale eder.

İşte bu nazar, imanî ve İslâmîdir, istikametli ve kolay olup nübüvvet tavrına boyun eğmiştir.

Allah'ım, bize bu nazarı lutfet ve onun üzerinde sabit kıl.

İkinci nazar: Sakîm bir bakış olup her türlü dalâletin menşei ve her çeşit ızdırapların madenidir. Bu, tenkitçi bir bakışla meyveler canibinden bakmaktır. Bu bakışta ağaçla meyveler arasındaki bağın olmaması sebebiyle, her bir meyvenin canlılığını ve tadını isbat etmeye ihtiyaç vardır. Hâlbuki bir tek meyvenin hayatının ve kendisine gıda maddelerinin ulaştığının isbatı bile çok zor olup, aslın tamamının ihtiyaç duyduğu şeye muhtaç olur.

Öte yandan bu meyvenin zevali ve butlanı en edna bir şeyle meydana gelecek şekilde sür'atlidir. Kişi bu bakışla meyveler arasında ölü ve kuru birine rast gelse, bunu ağacın kökünün ölümüne havale eder.

Allah böyle bir bakıştan bizi korusun!

Lâkin bu bakış birinci bakışa tabi olduğunda güzeldir, nefsin itminanına sebep olur.

4. 2. "Dördüncü Hastalık: 'Sû-i zan'dır.

Evet insan hüsn-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendisinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû-i ahlâkı, sû-i zan saikasıyla başkalara teşmil etmesin. Ve başkaların bazı harekâtını, hikmetini bilmediğinden, takbih etmesin. Binaenaleyh eslaf-ı izamın hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini beğenmemek, sû-i zandır. Sû-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı zedeler."

Doğrusu:

"Keza hastalıklarından biri de su-i zandır. 'Aç kimse, herkesi aç tevehhüm eder' hükmüyle sendeki hastalık ve riya sebebiyle o eslaf-ı izama su-i zanda bulundun. Ama gördün ki gözünü yummakla ancak kendine gece yapmışsın."

Tercümede "İnsan, herkesi kendisinden üstün bilmelidir" gibi sıkıntılı ifadeler de var. Ayrıca görüldüğü üzere metinle pek alakası yok.

4. 3. "Dördüncü Hakikat: Ey nefis! Kâinatın uzak çöllerine gidip Sâni'in isbatına deliller toplamaya ihtiyaç yoktur. Bir kulübecik hükmünde bulunan içerisinde oturduğun cisim kafesine bak!"

Asıl metinde bu ibareler yok.

5. Katre'nin Zeyli

5. 1. Remz

"Yalnız musallînin Kâ'be'ye olan şu hayalî nazarı, kasdî değil tebaî bir şuurdan ibaret bulunmalıdır."

Devamında şu önemli kısım tercümede yok:

"Vaktin evvelinde müttakilerin o büyük cemaati toplanır. Beş vakit namaz, söz ve hareketlerde ittifak hâlinde olduğu için, farklı yerlerde farklı namazların kılınması, namaz kılanın bu hayalî zevkini ihlal etmez.

Ka'beyi nazara alan musalli, bakarken ne Ka'beyi kendine çeksin ne de kendi oraya gitsin. Kendisi, kendi mahallinde, Ka'be de kendi yerinde kalsın, ta ki aradaki saflar, ortaya çıksın. Böyle bir bakış için, tebei bir şuur kâfidir, kasden meşgul olmasın.

Kim bilir, hiçbir şeyi ihmal etmeyen kader, bu mübarek-muntazam safların şekillerini, âlemdeki her şeyi daima muhafaza şe'ninden olan misal âleminin sahifeleri üzerinde satırlar hâlinde yazmaktadır."

5. 2. "Arkadaş! Küfür yolunda yürümek, buzlar üzerinde yürümekten daha zahmetli ve daha tehlikelidir. İman yolu ise, suda, havada, ziyada yürümek ve yüzmek gibi pek kolay ve zahmetsizdir."

Asıl metinde durum daha net ve vurgulu:

"Bil ki: Kasden ve bizzât ona yönelen biri için küfür yolunda gitmek –mukabil taraftan gelen bir kuvve-i dafia ile beraber– buz içinde, toprak altında, hatta demir içinde gitmek gibi müşkildir, zordur. Ancak bu zorluk, tebeî nazarın altında gizlenir, farkedilmez.

İman yolunda gitmek ise –tevfike mazhar biri için– mukabil taraftan gelen bir kuvve-i cazibe ile beraber su içinde, hatta hava ve ziya içinde yürümek gibi sühûletlidir, kolaydır."

5. 3. "Deve kuşu gibi, tam manasıyla ne kuş olur ve ne de deve olur. Ortada kalarak her iki tarafın zahmetinden kurtulur."

Doğrusu:

"Bu hâliyle o, kendisine 'uç' denildiğinde 'ben deveyim', 'yük taşı' denildiğinde ise 'ben kuşum' diye cevap veren devekuşuna benzer. İşte bu şeytanî desise, mutlak kâfire ve hâlis mü'mine nisbetle, kâfiri ve fasıkı dünya hayatında zahiren daha mes'ud kılmıştır."

6. Hubab

6. 1. "İ'lem eyyühel-aziz! Cenab-ı Hak, insanı pek acib bir terkibde halketmiştir. Kesret içinde vahdeti, terkib içinde besateti, cemaat içinde ferdiyeti vardır. İhtiva ettiği âza, havass ve letaifin her birisi için müstakil lezzetler, elemler olduğu gibi; aralarında görülen sür'at-i teavün ve imdaddan anlaşıldığı üzere, her birisi arkadaşlarının lezzet, elem ve teessüratından da hisse alıyorlar. Bu hilkat sayesinde, insan eğer ubudiyet yoluna giderse; bütün lezzet, nimet, kemalât nevilerinin bir kısımlarına mazhar olmaya şâyandır. Ve keza eğer enaniyet yolunu takib ederse, çeşit çeşit elem ve azablara da mahal olmaya müstehaktır."

Son kısım eksik. Devamı şöyle:

"Nitekim diş ağrısının elemi, kulak ağrısının eleminden farklı olduğu gibi, gözün aldığı lezzet, dilin aldığı lezzetten farklıdır. Dokunmak, hayal, akıl, kalb ve diğerleri de böyledir."

6. 2. "İ'lem eyyühel-aziz! Kâfirlerin medeniyeti ile mü'minlerin medeniyeti arasındaki fark:"

Devamında şu kısım atlanmış:

"Eğer istersen hayalinle Nurşin karyesindeki Seyda'nın (kuddise sirruh) meclisine git. Onun kudsî sohbetiyle ortaya çıkan İslâm medeniyetine bak. Orada fukara elbisesi içinde melikler, insan elbiseleri içinde melekler göreceksin.

Sonra Parise git ve en büyüklerin localarına gir. Orada insan kıyafetinde akrepler, adam sûretinde ifritler göreceksin."

6. 3. "Beşincisi: Büyük bir sefine ile gayet küçük bir sefineyi sevk ve tahrik hususunda fark yoktur. –Kaptan; ister bir çocuk olsun, ister büyük olsun– çünki intizam vardır."

Doğrusu:

"Hem mesela intizam sırrıyla, küçük bir çocuk elindeki oyuncak gemiyi kolayca hareket ettirmesi veya saatini çalıştırması misali, en büyük bir gemiyi de idare edebilir ve hareket ettire-bilir."

6. 4. "İ'lem eyyühe's-Said! Nedir bu gurur ve nedir bu gaflet? Nedir bu haşmet, nedir bu istiğna, nedir bu azamet? Elindeki ihtiyar bir kıl kadardır ve iktidarın bir zerre kadardır. Ve hayatın söndü, ancak bir şu'le kaldı. Ömrün geçti, şuurun söndü, bir lem'a kaldı. Şöhretin gitti, ancak bir an kaldı...

Zamanın geçti kabirden başka mekânın var mı? Bîçare! Aczine ve fakrına bir had var mı? Emellerin nihayetsizdir, ecelin yakındır. Evet böyle acz ve fakrınla iktidar ve ihtiyardan hâlî bir insanın ne olacak hali? Hazain-i rahmet sahibi Hâlık-ı Rahmanü'r Rahîm'e, böyle bir acz ile itimad etmek lâzımdır. Odur herkese nokta-i istinad. Odur her zaîfe cihet-i istimdad..."

Bu kısım gayet akıcı. Ama asla sadık değil! Doğrusu:

"Bil ey şaki Said!

Nedir bu gurur, nedir bu gaflet, nedir bu istiğna! Görmüyor musun, ihtiyarın ancak bir kıl kadardır. İktidarın bir zerre gibidir. Hayattan nasibin ancak çabuk sönecek bir şu'ledir. Ömrün hemen bitecek bir dakikadır. Şuurun, zail bir lem'adır. Zamanın akıp giden bir ândır. Mekânın ancak bir kabir kadardır.

Öte yandan aczin hadsiz, ihtiyaçların nihayetsizdir. Fakrın sonsuz, emellerin hudutsuzdur ve hakeza... Bu derece aciz, bu derece muhtaç olan biri, kendi elindekine dayanıp nefsine mi itimat eder, yoksa Rahman-ı Rahîme tevekkül mü eder?

Evet, O öyle bir rahmet sahibidir ki:

- O'nun rahmet hazinelerinden ve nimet sandıklarından bir kısmı şu nurlarla dolu güneşler, şu meyvelerle dolu ağaçlardır.

- Onun feyz havuzunun oluklarından ve rahmet selinin yataklarından bir kısmı, su ve ziyadır."

7. Zeylü'l Hubab

7. 1. "Öyle bir Allah'a hamd, medh ü senalar ederiz ki, şu âlem-i kebir onun icadıdır. Ve insan denilen şu küçük âlem de onun ibdaıdır."

İcad ve ibda'ın yerleri değişecek:

"O öyle bir Hallâk'tır ki:

- Şu büyük âlem O'nun ibdaı, bu küçük âlem, yani insan ise icadıdır."

7. 2. "Gözleri küsuf tutmuş bazı adamlar, gözleri önünde vukua gelen gayr-ı mahdud hususî haşr ü neşirleri kör gözleriyle gördükleri halde, kıyamet-i kübrayı ve haşr-i umumiyeyi nasıl istiğrab ediyorlar? Acaba çiçek açıp, semere veren ağaçlarda her sene icad edilen meyvelerin haşr ü neşirlerini gördükten sonra haşr-i umumîyi istib'ad eden sıkılmaz mı? Eğer onlar şuhudî bir yakîn ile haşr-i umumîyi görmek isterlerse –akıllarını da beraber bulundurmak şartıyla– yaz mevsiminde küre-i arz bahçesine girsinler. Acaba ağaç dallarından sallanan o tatlı, ballı, nazif, latif kudret mu'cizeleri o mahlukat-ı latife, evvelkisinin yani ölüp giden semeratın aynı veya misli değil midir?

Eğer insanlarda olduğu gibi o meyvelerde de vahdet-i ruhiye olmuş olsa idi, geçmiş ve gelen yeni meyveler birbirinin aynı olmaz mıydı? Fakat ruhları olmadığı için aralarında ayniyete yakın öyle bir misliyet vardır ki ne aynıdır ve ne de gayr keyfiyeti gösterir. Acaba semerattaki bu vaziyeti gören haşri istib'ad edebilir mi?

Ve keza manevî asansörler ile lâzım olan erzak ve gıdalarını ağacın yüksek dallarına çıkartmakla, tebessümleriyle arz-ı dîdar eden dut ve kayısı gibi meyveleri kuru ve camid bir ağaçtan ihraç ve icad etmekle o kuru ağacı acib bir vaziyete ve hayatdar antika bir şekle koyan kudret-i ezeliyeye haşr-i umumî ağır gelir mi? Hâşâ! Bu latif, nazik masnuatı o kuru ağaçlardan ihraç eden kudrete hiçbir şey ağır gelmez. Bu bedihî bir mes'eledir. Fakat gözleri kör olanlar göremiyorlar."

Meal olarak problem görülmüyor, ama ayrıntılarda hayli farklılıklar var! Şöyle ki:

"Bil ki: Ey haşr-i azamı istiğrab eden ve akıldan uzak gören kişi! Gözün önündeki sayılamayacak kadar hususî haşir, neşir ve kıyamet nev'ilerine bakmıyor musun?

Her meyveli ve çiçekli ağaca varıncaya kadar her senedeki hadsiz kıyametleri görüp dururken, kıyamet-i kübrayı nasıl istib'ad edersin? Eğer şuhûdî bir yakîn istersen, aklınla beraber bahar sonunda ve yazda, mesela dut veya kayısı ağacının altına git. Bu tatlı, hayattar meyvelerin; o taze, latîf, nazif mahlûkların nasıl haşr u neşredildiğine

bak! Sanki onlar geçen sene ölmüş olan meyvelerin aynısıdır! Senin yüzüne gülen o her tarafa serpilmiş, neşrolunmuş meyveler, evvelki ölmüş meyvelerin kardeşleri ve sanki kendileri olan emsalleridir. Şayet insan gibi onlarda da ruhî birlik olsaydı, benzerleri değil kendileri olacaklardı.

Sonra ağaç hakkında tefekkür et ki, kuruluğu, cansızlığı, hakirliği, küçüklüğü, ayrıca damarlarının incecik oluşu, çiçeklere ve meyvelere erzak ulaştıran yolların karmakarışıklığıyla beraber, o ağaç başlı başına acîb bir âlem oluyor ve müdakkik kimseye وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ 'Kabirlerin içindekiler dışına çıkarıldığında' manasının timsalini tasvir ediyor!

Elhak, kuru ağaçtan şu latîf masnuatı neşreden bir kuvvete, imkân dairesindeki hiçbir şey zor gelmez. Âmenna!"

7. 3. "Evet mükellefîn arasında bulunan ümmiler ancak bir sureyi okuyabilirler."

Asıl metin daha mufassal:

"Çünkü mükellefler arasında ümmî veya kıt anlayışlı ve ancak kısa bir sûreyi okuyabilecek kimseler vardır."

7. 4. "İnsan, yaşayış vaziyetince, bir dağdan kopup sel içine düşen veya yüksek bir apartmandan düşüp yuvarlanan bir şahıs gibidir.

Evet hayat apartmanı yıkılıyor. Ömür tayyaresi şimşek gibi geçiyor. Zaman da sel dolaplarını sür'atle çalıştırıyor. Arz sefinesi de sür'atle giderken تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ âyetini okuyor. Sefine-i arz sür'atle yürürken, dünyanın gayr-ı meşru lezzetlerine uzatılan ellere zehirli dikenlerin batacağı düşünülsün. Binaenaleyh o zehirli dünya oklarına bakıp el uzatma. Firakın elemi, telaki lezzetinden ağırdır.

Ey nefs-i emmarem! Sana tabi değilim. Sen istediğin şeye ibadet et ve istediğin şeyin peşine düş; ben ancak ve ancak beni yaratıp, şems ve kamer ve arzı bana müsahhar eden Fâtır-ı Hakîm-i Zülcelal'e abd olurum.

Ve keza kader muhitinde uçan tayyare-i ömre veya hayat dağları arasında açılan uhdud ve tünellerinden şimşekvari geçen zamanın şimendiferine bindirerek, ebed-ül âbâd memleketinin iskelesi hükmünde olan kabir tünelinin kapısına sevkeden Hâlık-ı Rahman-ür Rahîm'den meded istiyorum.

Ve keza hiçbir şeyi dualarıma, istigaselerime ve niyazlarıma hedef ittihaz etmem. Ancak küre-i arzı harekete getiren felek çarklarını durdurmağa ve şems ve kamerin birleştirilmesiyle zamanın hareketini teskin ettirmeğe ve vücudun şahikalarından

yuvarlanıp gelen şu dünyayı sâkin kılmağa kadir olan kudreti nihayetsiz Rabb-i Zülcelal'e dualarımı, niyazlarımı arz ve takdim ediyorum. Çünki her şeyle alâkadar âmâl ve makasıdım vardır.

Ve keza kalbime vaki' olan en ince, en gizli hatıraları işittiği ve kalbimin müyul ve emellerini tatmin ettiği gibi; akıl ve hayalimin de temenni ettikleri saadet-i ebediyeyi vermeğe kadir olan Zât-ı Akdes'ten maada kimseye ibadet etmiyorum. Evet dünyayı âhirete kalbetmekle kıyameti koparan kudret muktedirdir, âciz değildir. Bir zerre o kudretin nazarında gizlenemez. Şems, büyüklüğüne güvenerek o kudretin elinden kurtulamaz. Evet onun marifetiyle elemler lezzetlere inkılab eder. Evet Onun marifeti olmazsa, ulûm evhama tahavvül eder. Hikmetler illet ve belalara tebeddül eder. Vücud ademe inkılab eder. Hayat ölüme ve nurlar zulmetlere ve lezaiz günahlara tahavvül eder. Evet Onun marifeti olmazsa, insanın ahbabı ve mal ve mülkü insana a'da ve düşman olurlar. Beka bela olur, kemal heba olur, ömür heva olur. Hayat azab olur, akıl ikab olur. Âmâl, âlâma inkılab eder.

Evet Allah'a abd ve hizmetkâr olana her şey hizmetkâr olur. Bu da, her şey Allah'ın mülk ve malı olduğuna iman ve iz'an ile olur.

Evet kudret, insanı çok dairelerle alâkadar bir vaziyette yaratmıştır. En küçük ve en hakir bir dairede, insanın eli yetişebilecek kadar insana bir ihtiyar, bir iktidar vermiştir. Ferşten arşa, ezelden ebede kadar en geniş dairelerde insanın vazifesi, yalnız duadır.

Evet قُلْ مَا يَعْبَوءُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلاَ دُعَاوءُكُمْ âyet-i kerimesi, bu hakikatı tenvir ve isbata kâfidir. Öyle ise, çocuğun eli yetişemediği bir şeyi peder ve vâlidesinden istediği gibi; abd de, acz ve fakrıyla Rabbına iltica eder ve Hâlıkından ister."

Bu kısım gayet akıcı, ama asıl metne sadık değil. Dikkatle okunduğunda ince farklar olduğu görülecektir. Şöyle ki:

"Ey dünya ile mutmain olan, onunla sükûnet bulan! Bil ki:

Dünyadaki hâlin şuna benzer:

Biri var, bir saraydan aşağı düşüyor. O saray bir selde yuvarlanıyor. Bu sel, dağın zirvelerinden aşağı dökülüyor. Dağ ise bir deprem ile arzın derinliklerine doğru yuvarlanıyor.

Evet, hayat sarayı yıkılıyor. Ömür kuşu şimşek gibi geçiyor. Seni kabir yuvasına bırakması yakındır. Zaman seli akılları dehşete düşürecek şekilde sür'atle akıyor. Arz

gemisi bulutlar gibi geçip gidiyor. Sür'atle giden bir trende, yolun kenarındaki dikenli çiçeklere elini uzatan kişi, dikenler elini parçaladığında kendinden başkasını kınamasın.

Binaenaleyh gözlerini, ellerini dünya çiçeğine uzatma. Çünkü firak elemlerinin dikenleri, visal hâlinde bile kalbleri parçalar. Firakta ne hâle getireceğini artık sen düşün!

Öyleyse ey kötülüğü isteyen nefs-i emmarem! Sen, dilediğine ibadet et ve dilediğini çağır. Ben ancak ve ancak;

- Beni yaratan,

- Güneş, Ay, Arz ve ağacı bana musahhar kılan zâta ibadet ederim.

Keza, ancak ve ancak,

- kader muhîtinin fezasında yüzen ömür uçağına beni bindiren,

- yıldızlar arasında deveran ve tayeran eden feleği bana musahhar kılan,

- arzın tünellerinde ve hayat dağının altında kabir kapısı yolundan ebedü'l-abada doğru şimşek gibi geçen zaman trenine beni bindiren zâttan medet isterim.

Şimdi ben, dün ve yarın vagonlarının arasındaki bugünün vagonunda O'nun izni ve biletiyle oturuyorum.

Ben ancak ve ancak,

- Arz gemisini zahiren hareket ettiren çark-ı feleği durdurmaya,

- Ay ve Güneş'i cemedip zamanın hareketini sakin kılmaya,

- vücud şahikalarından yuvarlanıp fena ve zevalin derin vadilerine doğru giden şu mütegayyir dünyaya, arzı başka bir arza tebdil ile sebat vermeye gücü yeten zâta dua eder, Ondan yardım isterim.

Çünkü her şeyle alâkadar emellerim ve maksatlarım vardır. Zamanın uğradığı, arzın gittiği, dünyanın kendisinden ayrıldığı her şeyde, emellerim takılıp kalıyor. Gökte ve yerde olan bütün salih kimselerin saâdetiyle alâkam ve lezzetim var.

Ben ancak,

- ruhumun derinliklerindeki en gizli ve en ince sesleri işiten,

- kalbimin en ince meyillerine, beklentilerine cevap verebilen,

- kıyameti koparıp, dünyayı ahirete tebdil ile insanlığa ebedi saâdet kapısı açan, böylece akıl ve kalbimin temennilerini gerçekleştirebilen zâta ibadet ederim.

Onun eli hem zerreye hem Güneş'e erişir. Bir zerre, gizlenip O'nun tasarrufundan kaçamaz, Güneş büyüklüğüne güvenip O'nun kudretine nazlanamaz.

O öyle bir zattır ki, O'nu tanıdığında elemlerin lezzetlere inkılâp eder. Ama Onu tanımazsan ulûm evhamı, hikmetler illetleri netice verir, hatta ta kendileri olur.

Evet, O'nun nuru olmazsa vücudlar ademlere, nurlar zulmetlere, canlılar ölülere, lezzetler ise elemlere ve günahlara inkılap ile sana göz yaşı döker.

Dostlar, hatta her şey düşman olur. Evet, O'nun nuru olmazsa bekâ belâ olur, kemâl heba olur, ömür hevâ olur, hayat azap olur, akıl ikab olur, emeller elemlere inkılab eder.

Allaha intisap edenin her şey lehinde olur. O'na intisap etmeyenin ise, her şey aleyhinde olur. O'na intisap ise, her şeyi O'na bırakmak ve her şeyin O'nun malı olup, O'ndan gelip yine O'na gideceğini kat'î bilmekle olur.

O, iç içe ihtiyaç daireleriyle muhat bir şekilde seni yarattı. Yarıçapı elinin uzanabileceği bir mesafe olan en küçük dairede seni iktidar ve irade ile donattı. Bir kısmının vüs'ati ezel ve ebedi, arş ve ferşi içine alan diğer dairelerde ise, seni sadece dua ile techiz etti.

Kur'an der: قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلاَ دُعَاؤُكُم

'De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin?' (Furkan, 25/77)

Nasıl ki çocuk, eli yetişmediği şeylerde anne-babasına nida eder, abd dahi aciz kaldığı şeylerde Rabbine dua eder."

7. 5. "Eşyada görünen nev'î ve ferdî vahdetler, Sâni'deki sırr-ı vahdetten neş'et etmiştir."

Eksik tercüme edilmiş ve devamı hayli önemli:

"وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى 'En yüce mesel, Allah içindir.' Demek ki her şeyi kuşatan ziyanın birliği, vahidiyete işaret eder. O ziya-yı muhîtten her bir cüz ve her bir zerrede Güneş'in hasiyetiyle beraber tecellisinin bulunması ise ehadiyete remzeder. Bunu dikkatle tefekkür et!"

7. 6. "Sâni'in vahdetine en sadık şahidlerden birincisi: Cüz'î ve küllî eşyalarda görünen vahdetlerdir."

Konu ehadiyet, zaten devamından da bu anlaşılıyor. Doğrusu:

"Ehadiyetin en sadık şahitlerinden biri,"

7. 7. "Bir nimetin umumî ve herkese şamil olması, kıymetinin azlığına ve ehemmiyetsizliğine delalet etmez. Ve o nimetin bir kasd ve iradeden gelmemesine emare olamaz. Meselâ: Göz nimetinin bütün hayvanlarda bulunması, senin göze olan şiddet-i ihtiyacını tahfif etmediği gibi, gözün kıymetini tenkis etmeye de sebeb olamaz. Ve keza hususî ve tek bir nimetin tesadüfü mümkün olsa bile, umumî bir nimet behemehal bir mün'imin eser-i kasd ve iradesidir."

Asla sadakat yok. Doğrusu:

"Bil ki: Nefsini büyük gördüğünde, senden daha büyük olan göklere ve diğer büyük şeylere bakmalısın. Senden küçük olan böcek ve haşereleri gördüğünde ise, cesedinin hücrelerine bak ve fikren o hücrelerden birine gir. Sonra oradan küçük böcek ve haşerelere bak. Ta ki sivrisinek ve küçüklükte onun fevkinde olanları kendinden daha büyük olarak göresin. Böylece senin vücudunda görülen hikmet, rahmet, nimet ve san'at mükemmelliği senin gözünde sukût etmesin.

Keza, hadsiz diğer mevcûdata bakıp onlarda da sendeki nimetlerin emsalini gördüğünde kendi ihtiyacına, nefsinin acizliğine ve nimetin hikmetine bak. Ta ki sana olan nimetin kıymeti senin nazarında düşmesin.

Evet, bütün hayvanlarda göz olması, senin göze olan ihtiyacını hafifletiyor mu? Veya nimetlerin şümullü olması o nimetlerin belli bir kasıtla gelmesini ve özel bir ikram olmasını noksanlaştırıyor mu? Asla! Noksanlaştırmadığı gibi bilakis şiddetlendiriyor ve arttırıyor."

8. Habbe

8. 1. "Eğer pek büyük bir saray farzedilirse, Nur-u Muhammedî o Sultan-ı Ezelî'nin makarr-ı saltanat ve haşmeti ve tecelliyat-ı cemaliyesiyle âsâr-ı san'atını hâvi olan o yüksek saraya nâzır ve münadi ve teşrifatçı olur. Bütün insanları davet ediyor. O sarayda bulunan bütün antika san'atları, hârikaları ve mu'cizeleri tarif ediyor. Halkı o saray sahibine, sâniine iman etmek üzere cazibedar, hayret-efza davet ediyor."

Ayrıntılarda farklılıklar var. Şöyle ki:

"Âlemi, ezel sultanının,

- saltanatının şaşaası,

- haşmetinin hârikaları,

- cemâl tecellilerinin güzellikleri

- ve san'at hârikalarının nakışları kendisinde tezahür eden, dairelere bölünmüş, müzeyyen âli bir saray olarak görürsen Onun nuru dellal ve münadi olur. Önce kendi bunları görür, ardından "Ey insanlar! Bu nezih san'atlara gelin; muhabbet, hayret, tenezzüh, takdir, tenevvür ve tefekkür gibi hadsiz yüce hedeflere yönelin" diyerek nida eder, bunları insanlara gösterir. Hem müşahede eder hem de onları şahit kılar. Hem hayret eder hem de onları hayret ettirir. O sarayın mâlikini hem sever hem de onlara sevdirir. Hem aydınlanır hem de onları aydınlatır. Hem feyz alır hem de onlara feyz saçar."

8. 2. "Ve keza o habbe-i kalb için, pek çok hizmetçi vardır ki, o hâdimler kalbin hayatıyla hayat bulup inbisat ederlerse, kocaman kâinat onlara tenezzüh ve seyrangâh olur."

Bu kısımda bazı güzel ayrıntılar tercüme edilmemiş:

"Aynı şekilde kalb habbesinin de gizli ve uykuda olan hizmetkârları vardır ki, kalbin hayatıyla bunlar intibaha geldiklerinde ve inbisat ettiklerinde kâinat bostanlarında seyyar kuşlar gibi cevelan ederler. Kalb habbesi öyle bir derece inbisat eder ki, kişi şöyle der:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ مَصْنُوعَاتِهِ ، لِأَنَّهَا كُلَّهَا لِي نِعَمٌ

'Allah'ın bütün masnuatı için elhamdülillah.

Çünkü onların hepsi benim için birer nimettir.'"

8. 3. "Halbuki umûr-u dünyeviyeden herhangi bir emir olursa, kalbin istek ve âmâline nazaran bir kıl kadardır. Demek kalb, ebed-ül âbâda müteveccih açılmış bir penceredir. Bu fâni dünyaya razı değildir."

Tercümede yer almayan çok önemli cümleler var:

"Kalb, bir şeye bağlandığında, şiddetle ona alâka duyar, çok büyük bir ihtimam gösterir, onda bir ebediyet ve devam ister ve tam manasıyla fânî olur. Elini uzattığında koca kayaları tutup kaldıracak bir el uzatır. Hâlbuki bununla dünyadan eline geçen şey ya bir incir, ya bir saman, ya bir tüy, ya bir saç, ya bir toz, ya da havadır.

Evet, kalb Samed aynasıdır, put taşını kabul etmez, hatta kırılır. Nitekim mecazî aşka kapılan kişi, çoğu kere maşukundan zulüm görür.

Zira maşuk –şuuru taalluk etmeksizin– fıtrî olarak hakkı olmayan bir şeyi reddeder, ona razı olmaz. Böyle bir aşk, aşıkın batın-ı kalbinde yerleşmeye layık değildir."

8. 4. "Ey haşir ve neşri inkâr eden kafasız! Ömründe kaç defa cismini tebdil ediyorsun. Sabah ve akşam elbiseni değiştirdiğin gibi her senede bir defa tamamıyla cismini tebdil ve tecdid ediyorsun, haberin var mıdır? Belki her senede, her günde cisminden bir kısım şeyler ölür, yerine emsali gelir. Bunu hiç düşünemiyorsun. Çünki kafan boştur. Eğer düşünebilseydin, her vakit âlemde binlerce nümuneleri vukua gelen haşir ve neşri inkâr etmezdin. Doktora git, kafanı tedavi ettir."

Metne sadakat yok, ilaveler var! Doğrusu şöyle:

"Ey haşrî inkâr edenler! Ömrünüz boyunca hatta her sene, hatta her gün defalarca haşr ü neşr oluyorsunuz. Şu cisminizi tıpkı elbiseniz gibi sabah akşam giyiyor ve çıkarıyorsunuz. Cisminiz de elbiseniz gibi yenileniyor."

8. 5. "Nefis daima ızdırablar, kalâklar içinde evhamdan kurtulup tevekküle yanaşmıyor. Hükm-ü kadere razı olmuyor. Halbuki şemsin tulû' ve gurubu mukadder olduğu gibi, insanın da bu dünyada tulû' ve gurubu ve sair mukadderatı, kalem-i kader ile cebhesinde yazılıdır. İsterse başını taşa vursun ki, o yazıları silsin; fakat başı kırılır, yazılara bir şey olmaz hâ!

Ve illâ muhakkak bilsin ki: Semavat ve Arz'ın haricine kaçıp kurtulamayan insan, Hâlık-ı Külli Şey'in rububiyetine muhabbetle rıza-dâde olmalıdır."

Arabi metin bundan hayli farklı. Şöyle ki:

"Ey huzursuz, muzdarip nefis! Bil ki:

Senin bütün hâllerin Güneş'in doğması ve batması gibi belirlenmiş ve kader kalemiyle alnına nakşedilmiştir. Eğer yaralı başını kader örsüne vurmak istersen yap, ama boşuna feryat edersin! Yakînen bil ki, semavat ve arzın sınırlarından çıkamayan biri 'her şeyi yaratıp bir kaderle takdirde bulunan' zâtın rububiyetine severek razı olmalıdır."

8. 6. "Bir zerre, kocaman şemsi tecelli ile, yani in'ikas itibariyle istiab eder, içine alır. Fakat küçücük iki zerreyi bizzât yani hacimleri itibariyle içine alamaz... Birinci şıkta kâinatın zerratı adedince muhalât vardır."

Cümlenin devamında şu muhteşem ifadeler var, ama tercümede yok:

"Birinci şıkta kâinatın zerrât ve mürekkebatı sayısınca muhâller vardır. Bir arının iki kanadına Sübhan ve Ararat dağlarının yüklenmesini ve bir sivrisineğin iki gözünden Nil ve Fırat nehirlerinin akmasını mümkün gören kimse, birinci şıkkı esas alsın."

8. 7. "Bu sırra binaendir ki, Resul-i Ekrem (asm) kendisine okunan bütün salavat-ı şerifeye bir anda vâkıf olur."

Asıl metinde "nur ve nurani olan" ilavesi var. Son cümle de tercüme edilmemiş:

"İşte bu sırdandır ki, nur ve nurâni olan Hz. Peygamber (asm), aynı anda kendisine salâvat getirenlerin salâvatlarına muttali olur. Yine bu sırdan pek çok sırların kilitli kapıları açılır."

8. 8. "5- Âhirette seni kurtaracak bir eserin olmadığı takdirde, fâni dünyada bıraktığın eserlere de kıymet verme."

Devamı atlanmış:

"- Senin Allah'tan uzaklığını ve kıymetsizliğini, O'nun da azametini ve izzetini düşündüğünde –bu nokta-i nazardan bakarken– O'nun rahmetiyle ve nimetiyle olan tasarrufatına ve tenezzülatına nazar etme! Çünkü o zaman yaraşan, ancak tesbihtir.

- O'nun ilim ve rahmetiyle sana yakınlığı, senin de O'nun mahlûku oluşun, inayetine ve keremine dâhil oluşun haysiyetiyle baktığında ise, O'nun celâl sıfatlarına nazar etme! Ta ki vehim ve hevâlar seni baştan çıkartmasın.

Tenzih ederiz o zâtı ki, fikirler ve akıllar tarafından kuşatılmaktan mukaddes ve münezzehtir.

Hamdederiz O Allah'a ki, rahmeti her şeyi kuşatmıştır.

Allah'tan başka ilâh yoktur. O tektir. Şeriki yoktur. Mülk O'nundur. Hamd O'na hastır. Hayatı veren Odur, mevti veren de Odur. Her hayır elindedir. Ve O, her şeye kadirdir."

8. 9. "3- Aynı o insan, mahlukat-ı acibe ve harekât-ı garibeden aklının tartamadığı ve zihninin içine alamadığı şeyleri gördüğü zaman, 'Allahü Ekber' demekle rahat bulur. Yani, Hâlıkı daha azîm ve daha büyüktür. Onların halk ve tedbirleri kendisine ağır değildir."

Asıl metinde hayli farklılıklar var:

"Ayrıca mahlûkatta aklının mikyaslarının tartamadığı, zihninin muhakeme etmekte zorlandığı acîb, garip şeyler görür. Hakîkati araştırma hissi, onu bunlarla meşgul eder. O da 'Allahu Ekber' diye nida edip rahatlar. Yani: O mahlûkatı yaratan zât, daha azametli ve daha büyüktür, öyleyse bunları yaratmak ve idare etmek ona zor gelmez.

Bu, tıpkı Ay'ı kendisinin etrafında dönüyor görüp taaccüp elemi kendisini kaplayan veya zelzele ardından bir dağın çıkışını görüp dehşet içinde tekbir getiren kimsenin hâline benzer. Böylece sırtındaki tahayyür ve dehşete kapılma ağırlıklarını kavî, metîn olan Kadir-i Zülcelâlin (celle celâluh) gemisine atar."

8. 10. "Allah'a tevekkül edene Allah kâfidir."

Bu cümle bir hüküm olup, devamında sekiz madde halinde bunun delilleri zikredilmiştir.

"Bil ki:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ 'Allaha tevekkül edene Allah kâfidir.'

Öyleyse şöyle de: 'Allah bana yeter! O ne güzel vekildir.' Çünkü:

Birincisi: O, kâmil-i mutlaktır. Kemâl ise zâtı için sevilir ve ona ruhlar feda edilir.

İkincisi: O, mahbûb-u lizâtihi ve mahbûb-u hakîkidir. Muhabbet ise fedayı gerektirir."

8. 11. "Amma Cenab-ı Hakk'a mevcud-u meçhul ünvanıyla bakılırsa, marufiyet şuaları bir derece tebarüz eder. Ve kâinatta tecelli eden sıfat-ı mutlaka-i muhita ile, bu mevsufun o ünvandan tulû' etmesi ağır gelmez."

Devamı atlanmış:

"Ama O'na 'mevcûd-u meçhûl' unvanıyla yönelirsen, marûfiyet şuaları ve mevsûfun şimşekler gibi parlayan vasıfları sana açılır. İnce ipekten yapılmış gömleğini ve ipek işlemeli mendilini taşımak sana ağır gelmediği gibi, O mevsûfa da kâinatta tecelli eden şu muhît, mutlak sıfatlar ağır ve büyük gelmez."

8. 12. "Esma-i hüsnanın her birisi, ötekileri icmalen tazammun eder."

Eksik bırakılmış:

"Ancak bir olan ism-i azam, bu umumî tazammunun fevkinde hepsini tazammun eder.

Dolayısıyla, bazılarının başka bir isim ile ism-i azamın nuruna ulaşması mümkün olabilir. Böylece ona vasıl olanlar nazarında ism-i azam farklı farklı olur.

وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ Allah doğrusunu en iyi bilendir."

9. Zeylü'l Habbe

9. 1. "İşte bu adam gafletten ayıldığı zaman: 'Eyvah, ne ediyorum! Bunlar şarab değil serabdır. Bunlar ile uğraşmak azb değil azabdır.' der, arkadaşlarına yetişmek üzere şark seferine tedarikatta bulunmaya başlar."

Yanlış tercüme edilmiş:

"Onlara muhabbet vesilesi ile hayatı sevmekte misalin şuna benzer:

Bir adam var, yolda giderken büyük bir aynaya rastlıyor. Orada doğu tarafına giden dost ve ahbaplarının timsallerini görüyor. Ama aynadaki görüntü onları batı tarafına gidiyor gösterdiğinden doğu tarafına gitmekten ürküyor, batıya doğru koşuyor.

Şayet yüzündeki gaflet perdesi açılsa, kendini boş, kurak bir sahrada tatlı bir suya değil, seraba ve azaba koşuyor göreceksin."

9. 2. "Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın hak ve hakikat olduğuna en sadık deliller:

2- Esma-i hüsnanın tenasüb ve iktizası üzerine hakaik-i âliye-i İlahiyedeki müvazeneyi müraat etmesidir."

Bu 2. madde aslında iki maddedir:

"- İlâhi yüce hakîkatlerin muvazenesini gözetmiştir.

- Esma-i hüsnanın mukteziyatlarını ve aralarındaki tenasübü içine almıştır."

9. 3. "Arkadaş! Kur'an da o defineyi keşfetmek için o denize dalmıştır. Fakat Kur'anın gözü açık olduğundan, defineyi tamamıyla ihata ile görmüştür. Ve hakikata uygun bir tarzda tenasüb ve müvazeneye riayet ederek kemal-i intizam ve ıttırad ile hakikatı izhar etmiştir."

Burada 13 ayet var, atlanmış.

9. 4. "Öyle ise, mazide şükrünü eda etmediğin nimetlerin şükrünü kaza etmek lâzımdır."

Çok güzel bir mana, ama asıl metinde yok.

9. 5. "Kur'an-ı Kerim okunurken istimaında bulunduğun zaman muhtelif şekillerde dinleyebilirsin:

(1) Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, nübüvvet kürsüsüne çıkıp nev'-i beşere hitaben Kur'anın âyetlerini tebliğ ederken, kıraatini kalben ve hayalen dinlemek için kulağını o zamana gönder. O fem-i mübarekinden çıkar gibi dinlemiş olursun.

(2) Veya Cebrail (as) Hazret-i Muhammed'e (asm) tebliğ ederken her iki Hazretin arasında yapılan tebliğ-tebellüğ vaziyetini dinler gibi ol.

(3) Veya Kab-ı Kavseyn makamında, yetmiş bin perde arkasında Mütekellim-i Ezelî'nin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'a olan tekellümünü dinler gibi hayalî bir vaziyete gir."

Eksik tercüme edilmiş, nice güzel manalar fevtolmuş. Doğrusu:

"Bil ki: Kur'an'ı dinlediğinde Hz. Cebrail'den (as) tut, ta kendisinden Kur'an'ı dinlediğin kimseye kadar Kur'an'ın

- perdelere göre gittikçe tekâmül eden,

- irşadî mertebelerde çeşitlilik arzeden

- ve vasıtaların hissiyatıyla boyalanan nağmelerinden her bir nağmede, ona uygun bir elbise giy.

Bunun için, bulunduğun mecliste Kur'an okuyan kimseden kulağını çevirip, nübüvvet şahikasının zirvesinden arz meclisinde o arzın evlatları olan Benî Âdeme ve başkalarına Kur'an'ı okuyan Hz. Peygamberi (asm) dinlemeye geçebilirsin.

Keza o Kur'an'ı, 'ufuk-u âlâ'da Hz. Peygamber'e hitab ederken Hz. Cebrail'den dinleyebilirsin. (aleyhime es-salâtu ve's- selâm)

Keza, 'kab-ı kavseyni ev edna'da Hz. Peygamber (asm) ile konuşan Mütekellim-i Ezeliyi yetmiş bin perde arkasında dinleyebilirsin.

İşte yapabiliyorsan, bunlardan her birine layık bir libas giy."

10. Zerre

10. 1. "Herşeyin bâtını zahirinden daha âlî, daha kâmil, daha latif, daha güzel, daha müzeyyen olduğu gibi; hayatça daha kavî, şuurca daha tamdır. Ve zahirde görünen hayat, şuur, kemal ve saire ancak bâtından zahire süzülen zaîf bir tereşşuhtur. Yoksa bâtın camid, meyyit olup da ilim ve hayatı dışarıya vermiş olduğuna zehaba ihtimal yoktur.

Evet karnın (miden) evinden; cildin, gömleğinden ve kuvve-i hâfızan, senin kitabından nakş ve intizamca daha yüksek ve daha garibdir. Binaenaleyh âlem-i melekût, âlem-i şehadetten; âlem-i gayb, dünya ve âhiretten daha âli ve daha yüksektir. Maalesef nefs-i emmare, heva-i nefs ile baktığı için zahirî hayatlı, ünsiyetli bir perde gibi, meyyit ve zulmetli ve vahşetli zannettiği bâtın üstüne serilmiş olduğunu görüyor."

Metne sadakat yok ve bazı kısımlar yanlış tercüme edilmiş:

"Bil ki: Batın, zahirden şuurca daha âlâ ve tam, hayatça daha kuvvetlidir, daha zinetli, daha ilme mazhar, daha mükemmel, daha güzel ve daha latîftir. Zahir üzerinde görülen hayat, şuur, kemâl ve benzerleri ancak batından sızan zayıf bir tereşşuhtur.

Yoksa batın câmid ve ölü olup da ilim sahibi bir canlıyı semere vermiş değildir.

Buna delil:

- Batının, intizamca evinden daha mükemmeldir.

- Cildin, elbisenden daha güzel dokunmuştur.

- Hafızan, kitabından daha iyi nakşedilmiştir.

Bu cüz'i şeylere,

- Mülk âlemiyle melekût âlemini,

- Şehâdet âlemiyle gayp âlemini,

- Dünya ile ahireti kıyas et.

Hevâ gözüyle bakıp ta, zahiri ölü, karanlıklı ve ürkütücü bir batın üzere serilmiş canlı ve mûnis gören nefs-i emmarelere yazıklar olsun!"

10. 2. "'Tesadüf, şirk ve tabiat'tan teşekkül eden fesad şebekesinin âlem-i İslâm-dan nefiy ve ihracına, Risale-i Nur'ca verilen karar infaz edilmiştir."

Asıl metinden hayli farklı tercüme edilmiş:

"...Ey tesadüf! Allah'ın mülkünde sana yer yok. Kardeşin olan tabiat ve baban olan şirk ile beraber adem cehennemine, fenaya, hatta imtinaa git."

10. 3. "Her bir masnuda, her bir zerrede görünen tasarruf-u mutlak, kudret-i mu-hita ve hikmet-i basîrenin delalet ve şehadetleriyle sabittir ki, bütün eşyanın Sânii, vâhiddir, şeriki yoktur. Ne kudretinde inkısam var, ne iktidar ve ihtiyarında tecezzi vardır. Binaenaleyh Sâni' ancak Vâcib-ül Vücud olacaktır ki, kaderin mizanıyla yürü-yen kudretine bir nihayet yoktur."

Çok kısa geçilmiş:

"Kendisiyle alâkalı ve aynı kanunla tanzim edilmiş bütün mevcûdatla beraber her bir masnuda, hatta her bir zerrede sezilen ve görülen mutlak tasarruf, muhît kudret ve basîrane hikmet; bâhir bir bürhan ve apaçık bir ayettir ki:

- Her şeyin Sâni'i birdir.

- Asla şeriki yoktur.

- İktidarına sınır getirmeyi netice veren bir tevzi, bir inkisam ve bir tecezzi söz konusu değildir.

Çünkü eğer San'i mümkinattan olsa elbette onun tasarrufunda bir tevzi, kuvvetinde bir inkisam, iktidar ve ihtiyarının teveccühünde bir tecezzi olur.

Hâlbuki mesela bir arıya taalluk eden bu üçü (tasarruf, kuvvet ve iktidar) öyle bir konumdadır ki, şayet tecezzi ve haddi aşmak tabiatında olan mümkin bir varlıkta olsaydı, haddi aşmaması mümkün olmazdı. Hâlbuki o arı, öyle bir iktidarın eseri olduğunu gösterir ki, o âlemleri yaratmak o iktidara zor gelmez.

Böyle bir iktidar, etrafa taşmadan bir arıda nasıl hapsolur?

Öyleyse Sâni'in Vacibu'l-vücud ve bir olması, ayrıca kader mizanına göre icra'da bulunan ve onun mistarına göre yazan kudretinde bir nihayet, bir had, bir inkisam bulunmaması bizzarure lâzımdır."

10. 4. " وَ اللّٰهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ Evet Allah ilmi, iradesi, kudreti ve sair sıfatıyla muhittir. Daire-i ihatasından hariç bir şey yoktur. Fakat insan cüz'î ve kısa zihniyle Allah'ın azametine ve şemsin etrafında seyyaratı tedvir ettiğine bakarken, meselâ arı gibi, küçük hayvanlar ile iştigal etmesini uzak görüyor.

Çünki Vâcib-ül Vücud'u, mümkine kıyas ediyor. Halbuki bu kıyasa göre küçük hayvanlara büyük bir zulüm olur. Çünki onlar da وَ اِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ kaziyesince Hâlıklarını tesbih etmekle, Allah'tan maada kimseyi Rab tanımıyorlar. Binaenaleyh büyüğün küçüğe tekebbür etmeye hakkı yoktur."

Atlamalar var:

"Büyük ve geniş olan Zahir isminin dairesinden uzaklaşıp küçülen şeyler, nisbi veya hakîki olarak Batın isminin dairesine yaklaşır, onunla kayıtlanır. Çünkü esma-i hüsnasıyla 'Allah, onları tamamen kuşatmıştır.'

Cüz'i, mahdut, mukayyet olan zihniyle alâka duyduğu şeyde fâni olan insan, Allah'ın azametine, Güneş'in etrafında seyyareleri çevirmesine bakar. Vücudu vacib olan Allah'ı, şeytanî bir kıyasla, vücudu mümkün olan miskin mevcûdata kıyas ederek mesela bir sineğin yaratılışıyla meşgul olmasını akıldan uzak görür. Bu kıyastan küçük mahlûklara büyük bir zulüm neşet eder ve bu bakış onlara hakaret olur. Çünkü yaratıcısını tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Ve hiçbir şey, âlemde sadece kendisi varmış gibi dünyayı ona bir ev, Güneş'i lamba, yıldızları kandiller kılan zâttan başkasını Rab edinmeye tenezzül etmez.

Binaenaleyh büyüğün küçüğe tekebbür etmesi caiz değildir. Çünkü vücud da hak gibidir, az ile çok arasında bir fark yoktur. Nice az vardır ki çoktur, nice çok vardır ki azdır."

10. 5. "Umumî olan bir in'am ile inayet-i şahsiye arasında münafat yok. Meselâ: Bir ziyafete yapılan umumî bir davet altında şahıslar da davet edilmiş olur. Yani, bu ziyafet umumî olduğundan davet umumiyette kalır, şahıslar nazara alınmıyor, denilemez. Binaenaleyh Allah'ın nimetleri vakıf malı veya nehir suyu gibi umumî olup, in'amında şahıslar kasdedilmemiş değildir. Ancak o umumiyette hususiyet de maksuddur. Binaenaleyh eşhas o umumî in'amda kasdedilmediklerinden o nimetlere karşı şükretmeye mükellef olmadıklarına zehab etmek hatadır."

Çok ince manalar kaybolmuş. Şöyle ki:

"Nimetlerin umumî oluşu, hususî kasda ve şahsî inayete münafi değildir. Çünkü Allah'ın nimetleri vakıf malı veya nehir suyu gibi değildir ki başıboş bir in'am olarak görülsün ve şahıs kendinde hususî şükre bir ihtiyaç hissetmesin.

Taayyünler ve hususi özellikler, önceden hâsıl olan kaplar ve kalıplar gibi değildir ki, o taayyün belirlenen in'am vechini meydana getirmiş olsun. Çünkü Mün'im-i Hakîki (celle şânuh), herkese ona münasip bir tabakta yemeğini veriyor, ismiyle-resmiyle şahsa özel olarak nimetlerini gönderiyor.

Öyleyse, umumi nimete şükür vacib olduğu gibi, hususi nimete de şükür vacibtir."

11. Şemme

11. 1. "O cüz'iyat bütün hüceyratıyla 'Lâ mutasarrıfe fil-hakikati illâ hu' diye şehadet eder."

Devamı atlanmış:

"O'nun tekvinî emri altında olmayan hiçbir tasarruf yoktur. Çünkü şayet mutasarrıf bir olmazsa gayr-ı mütenahi mutasarrıflarının vücudu lâzım gelir.

Bunların da hem birbirine zıd hem de emsal, hem müstakil hem esir, hem mutlak hem mukayyet olmaları gibi pek çok muhâlin vücud bulması icab ederdi."

11. 2. "Kezalik Allah'ın hesabına kâinata bakan adam her ne müşahede ederse ilimdir. Eğer gafletle esbab hesabına bakarsa, ilim zannettiği şey de cehl olur."

Devamı atlanmış:

"Nasıl ki, Ayasofya Câmii'nin aydınlanması ve gecede karanlık içinde kalması arasında sadece elektriğin düğmesine dokunma mikdarı bir zaman vardır. Âlem fezasının karanlığında ise, bir anda şimşeğin çakması yeterlidir. Kapkara bulutlar dünyayı

kapladığında dünya kararır, ama birden rahmet nesîmi esmesiyle Güneş'in ışığı her tarafı kaplar.

Onun gibi, iman ve tevhid nuruyla bakan kimse âlemi nur, ünsiyet, tahabbüp ve teveddüt içinde; kâinatın eczasını da hayattar, mûnis dost ve kardeşler olarak görür.

Küfür nazarıyla baktığında ise, âlemin eczasını birbirine yabancı, cansız, vahşetli düşmanlar şeklinde görür. Âlemi de üst üste karanlıklar içinde tahayyül eder. Kendisi ise uçsuz bucaksız bir denizde. Bir dalga onu bürüyor, üstünde bir dalga daha. Öyle karanlık ki, elini çıkarsa onu bile göremeyecek durumda."

12. Onuncu Risale

12. 1. "Binaenaleyh insanın en evvel ve en büyük vazifesi, tesbih ve tahmiddir. Evvelâ mazi, hal ve istikbal zamanlarında görmüş veya görecek nimetler lisanıyla, sonra nefsinde veya haricinde görmekte olduğu in'amlar lisanıyla, sonra mahlukatın yapmakta oldukları tesbihatı şehadet ve müşahede lisanıyla Sânii hamd ü sena etmektir."

Devamı çok mühim, ama atlanmış:

"İşte, Sübhanallah

- hayret ve takdir manasını,

- taaccüp ve istihsan manasını,

- tenzih ve takdis manasını,

- muhabbetle beraber heybet manasını

- ve azamet sebebiyle meçhûliyet manasını tazammun eder."

12. 2. "İnsanın san'atıyla Hâlıkın san'atı arasındaki fark: İnsan kendi san'atının arkasında görünebilir, amma Hâlık'ın masnuu arkasında yetmişbin perde vardır. Fakat, Hâlıkın bütün masnuatı def'aten bir nazarda görünebilirse, siyah perdeler ortadan kalkar, nuranîler kalır."

Sonuç kısmı eksik, ayrıca net değil. Bir de "siyah perdeler" yerine devamındaki "nuranî perdeler"in de delaletiyle "zulmanî perdeler" daha uygun düşüyor.

"İnsan, eseri ve cüz'î san'atının arkasında tasavvur edilebilir. Sani- i Ezelinin san'atına ise, ancak cüz'î bir masnuun verâsında yetmiş bin perde arkasından bakılabilir. Eğer O'nun bütün masnuatına birden bakabilsen, zulmanî perdeler ortadan kalkar,

nuranî perdeler kalır. Dolayısıyla en yakın yol kendi nefsindedir, âfâkta değildir. Âfâkta ancak istikametli bir aşkla gidilebilir."

12. 3. "Hattâ cehennem-i cismanî, ârif olan mü'min için, âsiye kâfirin cehennem-i manevîsine nisbeten cennet gibidir."

Bu kısım *Mesnevi* mütalaalarında zor anlaşılan, hatta anlaşılmayan bir cümledir. Doğrusu şöyle olacak:

"حتى إن جهنم الجسمانية للمؤمن العارف العاصي كالجنة بالنسبة إلى جهنم المعنوية للكافر الجاهل بخالقه

Hatta Allah'ı bilen âsi mü'min için olan cismani cehennem, Hâlıkını bilmeyen kâfirin manevi cehennemine nisbetle cennet gibidir."

12. 4. "Evet kuşların, balıkların, karıncaların yumurtalarında, eşcar ve sebzevatın semeratında ve o semeratın tohumlarındaki ifrat derecesini bulan kesret o vaziyeti tenvir eder. Lâkin âlem-i şehadetin darlığına ve müstakbel ibadetlerin Allâm-ül Guyub'un ilminde mevcud olduğuna binaen, niyetten fiile henüz çıkmayan onların ibadetleri kabul edilmiştir."

Eksik tercüme:

"Eğer istersen kavun ve çekirdeklerine, ağaca ve onun meyvelerindeki çekirdeklere, balığa ve yumurtacıklarına, kuşa ve yumurtalarına bak!

Ancak,

- şehâdet âleminin darlığı,

- bir de gaybı ve şehâdeti bilen zâtın ilminin "olanı, olacağı, olmamış olanlar olsaydı nasıl olacaklarını" ihata etmesi, onların bilkuvve olan ibadetlerini ve tohumlarında mümdemiç olan niyetlerini kabul etmeyi iktiza etti."

12. 5. İkinci Nükte: وَجَعَلْنَا الشَّمْسَ سِرَاجًا

Doğrusu: وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا

13. Şu'le

13. 1. "Mademki her şeyin Allah'tan olduğunu bilirsin ve ona iz'anın vardır. Zararlı menfaatli her şeyi tahsin ve hüsn-ü rıza ile kabul etmek lâzımdır. Ve illâ, gaflete düşmeye mecbur olursun. Bunun için esbab-ı zahiriye vaz'edilmiş ve gözlere de gaflet

perdesi örtülmüştür. Kâinat hâdiselerinden insanın heva ve hevesine muhalif olan kısım, muvafık olan kısımdan daha çoktur. Eğer heva sahibi, bu esbab-ı zahiriyeyi görüp Müsebbib-ül Esbab'dan gaflet etmese, itirazlarını tamamen Allah'a tevcih eder."

Muhtasar olmuş. Doğrusu:

"Her şeyin Allahü Tealâ'dan olduğunu bilip iz'an ettiğinde, sürur veren veya üzen her şeye razı olman gerekir. Eğer razı olmazsan, gaflete mecbur kalırsın. Bu sırdandır ki zahirî sebepler vaz edilmiş ve gözler gaflet perdesiyle örtülmüştür. Çünkü hiç kimse yoktur ki kâinattaki hadiselerden hevâ ve hevesine, keyfine ve temennisine muhalif olanlar, muvafık olanlardan daha ziyade ve daha çok olmasın! Çünkü kâinat, hayal-perestlerin heves hendesesine göre bina edilme-miştir. 'Rüzgâr gemilerin keyfine göre esmez.'

Hevâ sahibi kimse şayet bu sebepleri görmez ve Müsebbibü'l-esbabdan gafil olmazsa, batıl itirazı, bir kıymet ifade etmeyen keraheti, nefreti, hiddeti ve gayzı Fatır-ı Hakîm ve Mâlik-i Kerîme yönelir. Bu gafil, itiraz okunu attığında ise, o ok ya feleke veya şeytana isabet eder veya döner başına ve kendine gelir."

13. 2. "Cenab-ı Hakk'ın günahkârları afvetmesi fazldır, tazib etmesi adldir..."

Devamı atlanmış:

"Hâlbuki bu cüz'i zarar ve az şer gelmesin diye bu pek çok hayırları terk etmek küllî bir zarardır ve şerr-i kesirdir. Bu ise âdil olan Hakîm-i Kerîm'in adaletine aykırıdır.

Ey zalum ve cehul insan! Elinden geldiğince şerden sakın! Yoksa hayrı terk etmenin cezasıyla beraber, neticenin vücuduna zemin hazırlayan silsilede, senden önce yer alan diğer sebeplerin neticesini boşa çıkarmanın cezasına da müstehak olacaksın. Çünkü, şer ademdir. İlletin en edna bir cüz'ünün olmayışı, malulun olmayışına sebep olur, böylece malulun ademinin bütün zararı, o edna cüz'e ait olur.

Fakat vücudun semerelerinden o cüz'e ait olan, ancak kendi hissesi kadardır. Çünkü cüz'ün vücudu, küllün vücuduna bir illet değildir. İşte buradan Allahu Tealânın kemâl-i affı ve kemâl-i fazlı görülür. Çünkü şerre misliyle, hayra ise on katıyla karşılık verir. Hâlbuki vakideki durum bunun aksini iktiza eder.

Keza buradan, vakideki bu hâlin aksine hüküm veren beşerin zulmü de görülür."

13. 3. "İnsan nisyandan alındığı için, nisyana mübteladır."

Cümlenin koyu kısmı asıl nüshada yok!

13. 4. "Ve her bir ferd ötekilere duacı olur, şefaatçi olur, tezkiyeci olur, bilhassa Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâma... Ve keza her bir ferd arkadaşlarının saadetinden zevk alır ve Hallak-ı kâinata ubudiyet etmeye ve saadet-i ebediyeye namzed olur."

Devamında şu kısım atlanmış:

"Böylece, aç annenin çocuğunun lezzetinden ve şefkatli kardeşin kardeşinin saâdetinden keyiflenmesi gibi, her bir fert diğer kardeşlerinin saâdetleriyle telezzüz eder. Öyle ki şu miskin fâni insan Hallak-ı Kâinatın ubudiyetine ve saâdet-i ebediyenin kabulüne müstaid hâle gelir.

İşte Peygamber aleyhi's-salatu ves-selâma bak! O 'Ya Erhame'r-Râhimin' diye dua ederken bütün ümmetin de şöyle dediklerini görürsün:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلىَ عَبْدِكَ وَحَبِيبِكَ مُحَمَّدٍ بَحْرِ أَنوَارِكَ ، وَمَعْدَنِ أَسْرَارِكَ ، وَنَاشِرِ ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ ، وَدَلاَّلِ مَحَاسِنِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَتِكَ

'Allah'ım,

- Senin nurlarının deryası,

- sırlarının madeni,

- zikrinin ve şükrünün naşiri

- ve saltanat-ı rububiyetinin güzelliklerinin dellalı olan kulun ve habibin Muhammed'e salât u selâm et.'

Böyle diyerek O'nu Rab'leri nezdinde tezkiye ediyor, kendilerine rahmet olarak O'nu gönderene Onu sevdiriyorlar ve şefaatini teyit ediyorlar.

Keza, kendi acz-i mutlak ve fakr-ı mutlaklarının diliyle yüce Allah'ın istiğna-i ekmel içindeki mutlak gınasına nidada bulunuyorlar, izzet-i celâli içindeki mutlak cûduna nida ediyorlar, mutlak ubudiyetlerinin diliyle O'nun mutlak rububiyetine sesleniyorlar.

İşte bu ulvî, manevi yardımlaşma ile insan;

- hakirlik, küçüklük, acizlik esfel-i safilininden hilafetin, emaneti yüklenmenin

- ve göklerin ve yerin kendisine musahhar kılınmasıyla mükerremiyete kâbil olmanın âlây-ı illiyyinine terakki eder."

13. 5. "Kur'anın yüksek meziyetlerinden biri de şudur ki ...:"

Devamı var:

"Bil ki: Kur'an'ın yücelik meziyetlerinden biri de ayetlerin sonunda neticeleri veya illetini beyan eden fezlekeleri zikretmekle:

- Kesret konularının peşinde vahdet uyarılarında bulunmak,

- tafsilin peşinde konuyu özetlemek

- ve cüz'iyata ait bahislerin peşinde mutlak rububiyetin düsturlarını, keza şümullü ve umumi kemâlî sıfatların kanunlarını getirmektir. Ta ki muhatabın zihni zikrolunan bu kevni cüz'de boğulup da mutlak ulûhiyet mertebesinin azametini unutmasın, böylece azamet, heybet ve kibriya sahibi zâta karşı fikrî ubudiyetin adabının gereklerini ihlal etmesin, keza o cüz'iden emsaline ve benzerlerine zihnini açsın.

Keza Kur'an bu üslûb ile –velev hakir ve zail de olsa– her bir cüz'ide ezel ebed sultanının marifetine ve Ehad-i Samed'in esma cilvelerinin şuhûduna açık bir yol, istikametli bir cadde ve parlak bir hüccet olduğunu sana gösterir ve fehmettirir.

Bu üslûbtaki Kur'an'ın meseli şöyle birinin hâline benzer:

Kendisinde küçük bir Güneş olan bir su damlasını ve Güneş'in ziyasındaki renklerin tecelli ettiği bir çiçeği gösterdikten hemen sonra, gün ortasında bütün haşmetiyle parıldayan Güneş'i birden sana gösterir ve başını o Güneş'e çevirtir. Ta ki zihnin karışmasın, Güneş senin nezdinde küçülüp de onun azametinin levazımatını inkâr etmeyesin.

Mesela Yusuf sûresinde cüz'i bir olayın peşinde وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ 'Ve her ilim sahibinin üstünde bir bilen vardır.' (Yusuf, 12/76)

Hacc sûresinde مَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ 'Allah'ı gereği gibi takdir edemediler.' (Hacc, 22/74)

Nur sûresinde وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ 'Çocuklarınız ergenlik çağına geldiklerinde, kendilerinden öncekilerin izin istedikleri gibi izin istesinler. Allah, ayetlerini size işte böyle açıklar. Ve Allah, Alîm'dir- Hakîm'dir.' (Nur, 24/59)

Ankebut sûresinde وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ 'Evlerin en gevşeği, şüphesiz örümceğin evidir. Keşke bilselerdi!' (Ankebut, 29/41) ayeti ve bunların emsalleri…"

Sonuç

1980'lerden itibaren bu kıymettar eseri Arabî orijinalinden okuyan ve ilk tercümede bazı eksiklikler, atlamalar ve yer yer yanlışlar gören biri olarak *Mesnevi*'yi yeniden tercüme ettim. Bu makale ile de ilk tercümedeki bazı durumlara dikkat çekmeyi ve ilgi duyanlarla paylaşmayı bir görev addettim. Bu vesileyle eserin müellifini ve akıcı bir dille Türkçeye kazandırılmasına vesile olan Abdülmecid Efendi'yi rahmetle yâd ediyorum.

Makalenin "ezber bozan" bir çalışma olduğunun farkındayım. Ayrıntılara inildiğinde ilk tercümede daha nice eksikler ve hatta tercüme hataları bulmak mümkündür. Hem hayli eksik olması hem de yer yer hatalı tercümeleri bulunması sebebiyle *Nur'un Arabî Mesnevi'si* heyet halinde yeniden tercüme edilmelidir. Bediüzzaman'ın bu eseri, aslının şanına yakışır bir şekilde okuyucunun istifadesine sunulmalıdır. Tahkik mesleğinde giden Nur talebelerine yakışan da budur. İlk tercüme elbette kıyamete kadar bir nostalji olarak basılmaya devam eder, ama orijinalindeki engin manalardan gelecek nesiller mahrum bırakılmamalıdır.

Not: Benzeri bir durum *İşaratu'l-İ'caz* tercümesi için de aynen geçerlidir.

Kaynakça

1. Nursi, Bediüzzaman Said. *Mesnevî-i Nûriye*. Trc., Abdülmecid Nursî. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.

2. ____. *Nur'un Arabî Mesnevi'si*. Trc., Şadi Eren. İstanbul: Selsebil Yayınları, 2014.